

Offentlige innkjøp i Norden utgjør omtrent NOK 1000 milliarder pr. år – denne kjøpekraften kan effektivt bidra til et bedre miljø. Et miljøfokus kan i tillegg gi din virksomhet økt verdiskapning, lavere total kostnader og et bedre omdømme

et godt kjøp

Hva kan du som innkjøper gjøre?

Innhold

Fakta	03
Lovgrunnlaget	05
Godt innkjøpshåndverk	06
Konkurransegrunnlaget	08
Informasjon	10

norden

miljø og offentlige innkjøp

Brosjyren er initiert og finansiert av Nordisk Ministerråd

Gode grunner for å ta miljøhensyn ved innkjøp

et bedre miljø

positivt omdømme

billigst totalt

gode produkter

gode leverandører

Miljøet er truet. Vi blir flere og flere og forbruker stadig mer. Dette krever en rekke tiltak for å bevare den kloden vi alle er avhengig av. Miljøeffektive varer og tjenester er ett viktig bidrag.

En virksomhet som tar miljø på alvor, etterlater et troverdig inntrykk. Virksomhetens miljøprofil kan motivere egne ansatte og tiltrekke nye og dyktige medarbeidere.

Det er de totale kostnadene ved anskaffelse, drift og utrangering som skal minimeres. Som oftest er dette også bra for miljøet fordi: Ressurser spart er penger spart.

Miljøeffektive produkter er effektive – de gjør den jobben de skal. De er til nytte og glede, samtidig som miljøbelastningen minimeres. Miljø og kvalitet går som regel hånd i hånd.

Fokuset på miljø vil vedvare. Fremtidens leverandører tilpasser seg denne virkeligheten. Du bidrar til å sikre dine leverandørers fremtid ved å stille miljøkrav – i dag.

”For oss er erfaringene med å satse på miljø og innkjøp gode. Generelt er det de beste leverandørene som også er best på miljø. For en lang rekke produkter er erfaringene heller ikke at miljø koster – stort sett er anskaffelsesprisen noenlunde den samme, mens driftskostnadene vanligvis er lavere. På plussiden er også at miljøtilpassede produkter bidrar til bedre arbeidsmiljø og positive tilbakemeldinger.”

Vennlig hilsen

Rådgiver Rikke Dreyer – Statens- og kommunernes indkøbsservice, Danmark

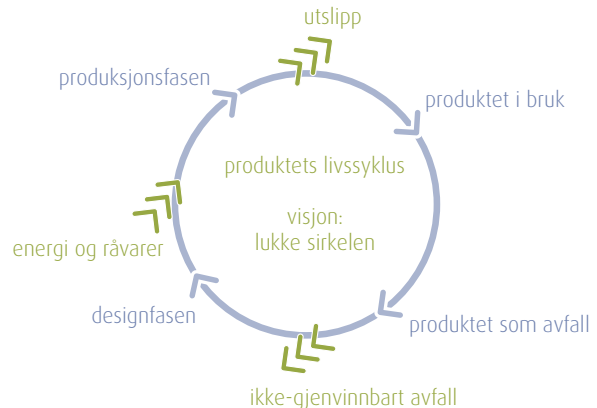
Litt fakta

De viktigste miljøutfordringene i dagens forbrukersamfunn er:

- Redusere utslipp av klimagasser
- Redusere utslipp av helse- og miljøfarlige kjemikalier
- Hindre overforbruk av ressurser og begrense avfallsmengden
- Stoppe nedbryting av ozonlaget i atmosfæren
- Sikre biologisk mangfold (dvs. antall levende arter på jorda)

Ved innkjøp er det derfor viktig å vektlegge:

- Forbruket av råvarer og energi
- Kjemikalier i produkter
- Forurensende utslipp
- Avfallsgenerering

Liksom naturen går i evige kretsløp, må våre produkter bli produsert, brukt, gjenvunnet og produsert på ny. Visjonen er en lukket sirkel – med minst mulig forbruk av energi og råvarer, minst mulig utslipp og minst mulig avfall

Er det vanskelig? Er det lov?

er miljøhensyn i innkjøp vanskelig?

Hvordan ulike kriterier skal benyttes ved innkjøp, krever kjennskap til regelverket. EUs direktiver nr. 2004/17/EF og 2004/18/EF av 31. mars 2004 tydeliggjør mulighetene for å benytte miljøkriterier. Det samme gjør håndboken "Buying green!" fra EU-kommisjonen (se side 10 for mer informasjon).

Hvis din virksomhet er god på innkjøp, så er jobben med å innarbeide miljøhensyn relativt liten. Mye kan utrettes med noen få kriterier. Er det f.eks. biler som skal anskaffes, vil et fokus på lavt drivstofforbruk og lave utslipp være de to viktigste kriteriene. Mer avansert trenger det ikke gjøres.

Det krever litt innsats å kartlegge en produktgruppes miljøutfordringer, aktuelle alternativer og hva som passer for deg. Men gjør du den jobben, er det fullt mulig å ta et valg, og først som sist etterspørre busser som går på gass – da unngår du kanskje vanskelige kriterier.

Å etterspørre miljøalternativer særskilt er ofte nødvendig, det er ikke gitt at markedet tilbyr disse av seg selv.

hva er lov?

På området offentlige anskaffelser og miljø, er de fleste spørsmål nå avklart gjennom juridiske fortolkninger og rettssaker. EF-domstolen, og etter hvert EU-kommisjonen, har en positiv holdning til å inkludere miljøhensyn i offentlige anskaffelser; de søker aktivt å avklare uklarheter og legge forholdene best mulig til rette.

Eksempler på tema som er fullt mulig å ta hensyn til:

- Konkrete krav til den ferdige varen eller tjenesten. Dette inkluderer krav til for eksempel råvareinnhold, kjemikalieinnhold, holdbarhet, energiforbruk, utslipp, støynivå med mer.
- Krav til at leverandøren tar utrangerte produkter og emballasje tilbake, eller er tilsluttet systemer for dette.
- Krav til at produktet tilfredsstiller kravene til offisielle miljømerkeordninger som for eksempel Svanen eller EU-blomsten. Det kan ikke stilles krav om at produktet skal være miljømerket, men lisens for merking kan benyttes som dokumentasjon.
- Krav til at tjenesteleverandører, som for eksempel renhold, transport eller byggearbeider, har systemer for kvalitets- og miljøledelse. EMAS-registrering eller ISO 14001-sertifisering kan benyttes som dokumentasjon.

- Krav om at produksjonsprosessen har foregått på en miljømessig forsvarlig måte, når kravet kan stilles på en objektiv og ikke-diskriminerende måte, og relateres til kontraktens formål.

Krav du må være varsom med:

- Alle krav som klart henviser til en særskilt prosess eller varemerke/fabrikat
- Alle krav som klart favoriserer enkelte land
- Krav om at vareprodusenter har innført system for miljøledelse
- Krav om transportdistanse

Gode innkjøp krever godt håndverk

det aller viktigste...

For mange kjøp vil den viktigste fasen være behovsverifiseringen

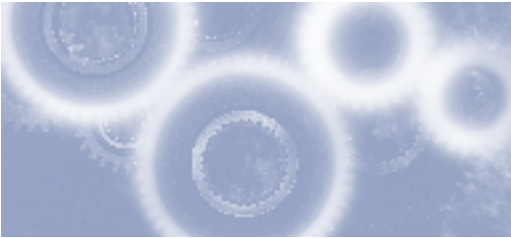
Ha fokus på hvilken ytelse som behøves – ikke på konkrete produkter og løsninger. Kanskje kan kjøp unngås gjennom ombruk eller endrede rutiner, kanskje kan helt nye alternativer dukke opp. En god jobb i denne fasen er en forutsetning for et vellykket kjøp. Prøv å få gode svar på følgende spørsmål:

- ☐ Hvilke behov har brukerne? Hvilke ytelser etterspørres?
- ☐ Hvor lenge vil behovet vare? Vil behovet endre seg over tid?
- ☐ Kan behovet dekkes på annet vis enn ved kjøp? Kan metoder og rutiner endres?
- ☐ Kan eksisterende produkter oppgraderes/pusses opp?
- ☐ Kan en helt annen løsning velges?
- ☐ Hvilke miljøaspekter er de viktigste?

Spesifikasjon og tildeling – en kunst

Når behovet er avklart, er jobben å omsette dette til objektive spesifikasjoner og tildelingskriterier. Ofte kan du velge om et kriterium skal være et krav i spesifikasjonen eller et tildelingskriterium. Generelt bør dine grunnleggende krav formuleres som obligatoriske krav eller minimumskrav og utgjøre spesifikasjonen, mens dine ulike preferanser kan formuleres som tildelingskriterier.

Det faktum at en brannbil skal være rød, er et obligatorisk krav og skal inngå i spesifikasjonen. Det samme gjelder minimumskrav med hensyn til for eksempel akselerasjon, toppfart og antall liter vann i tanken. Samtidig bør vi være åpne for bedre ytelser enn minimumskravene, og i tildelingskriteriene favorisere tilbud med best akselerasjon, størst vanntank, lavest dieselforbruk, laveste utslipp med mer. Dette er selvsagt motstridende ønsker, men en del av kunsten er å stimulere leverandørene til å tilby stadig bedre produkter – og deretter velge det beste kompromisset.

Kartlegg livssyklus kostnadene

Ressurser spart er penger spart. Kartlegg livssyklus kostnadene (Life Cycle Cost – LCC). Det vil si de bedriftsøkonomiske kostnadene forbundet med anskaffelse, drift og utrangering. Gjennomfør deretter en nåverdiretning. Det er en ren bedriftsøkonomisk metode som neddiskonterer en fremtidig kontantstrøm til dagens kroneverdi. Dermed kan ulike alternativer sammenlignes direkte. Dette kan forhindre at en valgt løsning får uforutsette kostnadskonsekvenser, og reduserer risikoen knyttet til kjøpet.

Kostnadskomponenter	Alternativ 1 Flybilletter			Alternativ 2 Togbilletter			Alternativ 3 Videokonferanse		
	År 0	År 1	År 2	År 0	År 1	År 2	År 0	År 1	År 2
Anskaffelseskost									
Billett kostnader									
Tellerskritt									
Tapt arbeidstid									
Årlig Service									
Sum									

Åpne kort

Tilkjennegi hva du tillegger vekt, og gjerne hvor mye. Det letter evalueringsprosessen og gir en ryddigere og mer åpen og gjennomiktig prosess.

Konkurransesgrunnlaget

når behovet er kartlagt, konsentreres arbeidet om å utforme et konkurransegrunnlag

I spesifikasjonen bør formuleringene være i form av krav som skal oppfylles. I tildelingskriteriene kan spørsmålsformen benyttes. Under følger forslag til spørsmål som kan tilpasses etter behov.

Miljømerking

Hvis offisielle miljømerkekriterier eksisterer for den aktuelle produktgruppen:

- Oppfyller produktet kriteriene for et offisielt miljømerke, som for eksempel Svanemerket eller EU-blomsten? Lisensnummer eller annen tredjeparts verifisering kan benyttes som dokumentasjon.

Merk: Når offisielle miljømerkekriterier eksisterer for den aktuelle produktgruppen, dekker kriteriene de fleste av de følgende tema på denne og neste side:

Kjemikalieinnhold

Helse- og miljøfarlige kjemikalier er en av våre store miljøutfordringer – men krever til dels store kunnskaper. Følgende spørsmål gir mye informasjon – uten å kreve dybdekunnskaper:

- Vet leverandøren hva slags kjemikalier produktet inneholder og i hvilke mengder?
- Og – hvilke konsekvenser disse kjemikaliene har for helse og miljø?
- Kan det garanteres at produktet ikke inneholder forbudte eller strengt regulerte kjemikalier?

For kjemiske produkter kan HMS-datablad benyttes som dokumentasjon.

Holdbarhet

Produkter med dårlig kvalitet og kort levetid fører til høyere ressursforbruk og unødige kostnader:

- Hvilke garantier kan gis på hele produktet/enkeltdele?
- Hvilke oppgraderingsmuligheter finnes – og til hvilken pris?
- Kan en serviceavtale tilbys – og til hvilke betingelser/pris?

Energiforbruk

Energiforbruket er ofte en "skjult" kostnad. Hvis produktet generer uønsket varme, kreves det fire ganger så mye energi til kjøling. Standardiserte målemetoder må ligge til grunn for beregning av energiforbruket.

- Hva er energiforbruket i drift (liter pr mil, kWt pr år)?
- Hva er energiforbruket i "dvaletilstand" (TV, PC, kopimaskiner)?

Informasjon om energiforbruket kan med fordel benyttes i beregning av livssyklus-kostnadene.

Utslipp

Utslipp kommer spesielt fra produkter hvor det skjer en forburning (kjøretøy, oljekjeler, vedovner). Andre utslipp er ozon (kopimaskiner), kjemikalier (rensemidler, maling), avgasser (vegg- og gulvbelegg) og støv (slitasje fra overflater, kopimaskiner). Utslipp er ofte direkte koblet til inneluft og helse.

- Hva slags utslipp har produktet?
- Hvor store er utslippene?
- Hvilke konsekvenser kan utslippene ha for helse og miljø?

Gjenvinningssystem

En dag er produktet utrangert. Hvis det fortsatt er brukbart for andre, kan det omsettes på brukmarkedet eller gjenbrukssentraler. Farlig avfall krever særskilt behandling.

- Blir produktet/emballasjen til farlig avfall? Hvis produktet/emballasjen ikke blir til farlig avfall:
- **Produkt:** Hvilke retur- og gjenvinningssystemer finnes for produktet?
- **Emballasje:** Er leverandøren tilknyttet en nasjonal ordning for innsamling og gjenvinning av emballasje, eventuelt: Har leverandøren et eget system godkjent av myndighetene?

Transport

Transport medfører miljøproblemer, både som et resultat av stort ressursforbruk, store utslipp og stort arealforbruk. Leverandørens distribusjonssystem bør derfor være så effektivt som mulig, men: Det er ikke lov å favorisere nasjonale produsenter i den hensikt å redusere transportbelastningen. Spør om:

- Sørger leverandøren for å samordne transporten til flere kunder samtidig?
- Hvilken leveringstid kan tilbys ved samordnet transport?

Mer informasjon om innkjøp og miljø

GRIP er en stiftelse opprettet av Miljøverndepartementet. GRIP jobber for at norske virksomheter skal øke sin verdiskaping og redusere sine kostnader gjennom å ta miljøhensyn.

På GRIPs nettside for innkjøp – www.grip.no/innkjop – tilbys:

- GRIP innkjøp – hovedveileder for miljøeffektive innkjøp
- Konkrete innkjøpstips for ulike produktgrupper
- Verktøy for behovsverifikasjon, nåverdiberegning med mer
- Kurs i temaet innkjøp og miljø
- E-post-nettverk med nyheter med mer

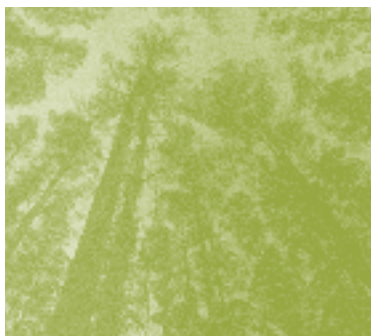
Nærings- og handelsdepartementet har utarbeidet veilederen "Miljø og regelverket for offentlige anskaffelser" som avklarer de juridiske sidene ved å ta miljøhensyn. Den er tilgjengelig på odin.dep.no/mod/norsk/offentlig/p30005559/bn.html

EU-kommisjonen har utarbeidet "Buying green! – a handbook on environmental public procurement". Den er tilgjengelig på www.grip.no/innkjop/offentlige_innkjop.htm. Samme sted er også EUs innkjøpsdirektiver nr. 2004/17/EF og 2004/18/EF av 31. mars 2004, lagt ut.

Initiativ for Etisk Handel (IEH) er en norsk partnerskapsorganisasjon som gir konkrete råd, verktøy og kurs til bedrifter som ønsker å stille sosiale krav i sin innkjøpspraksis. For mer informasjon om IEH, besøk www.etiskhandel.no

Andre nyttige nettsider

- Statskonsult tilbyr egne innkjøpskurs.
Nærmere presentasjon på kurs.statskonsult.no
- Stiftelsen Miljømerking i Norge presenterer de offisielle miljømerkeordningene "Svanen" og den europeiske "Blomsten" på www.ecolabel.no
- Flere fylker arbeider sammen om nettsiden www.miljoinnkjop.no
- Gode artikler på temaet innkjøp kommer hver fredag på www.norsk.lysingsblad.no
- Nordiske nettsider og verktøy for miljøeffektive innkjøp finnes på www.norden.org/miljoe/sk/innkjop.asp
- Innføring av miljøledelse vil gi en helhetlig miljøsatsing. Mer info på www.gronnstat.no og www.grip.no/Miljoledelse/Vimpel/default.htm
- Offentlige nettsider med miljø som tema: Miljøverndepartementet på odin.dep.no/md, Statens forurensingstilsyn på www.sft.no og Miljøstatus i Norge på www.miljostatus.no

I tillegg til denne brosjyren du nå leser, er det utarbeidet en tilsvarende brosjyre som retter seg mot lokalpolitikere og ledere. Begge brosjyrene kan bestilles eller lastes ned i pdf-format fra www.grip.no/Produkter/Bestillingsliste/info.htm

norden

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org

miljø og offentlige innkjøp

Brosjyren er initiert og finansiert av Nordisk Ministerråd